

УДК 37.016:81'243]:616-036.21

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-1-30>

Ольга БАШКІР,

orcid.org/0000-0001-5237-9778

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки

*Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна) boi83@ukr.net*

Оксана КАДАНЕР,

orcid.org/0000-0001-8671-284X

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов № 1

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна) kadaneroksana@ukr.net*

ПРОФЕСІОГРАМА ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Питання організації змішаного навчання іноземної мови в закладах освіти України є наразі актуальними і перспективними і прямо залежать від мотивації вчителів підвищувати рівень своєї професіограми, яку становлять здатність планувати і реалізовувати дистанційний освітній процес; здатність здійснювати процес навчання, виховання і розвитку учнів в режимах онлайн та офлайн; здатність створювати безпечне та психологічно комфортне освітнє середовище; здатність налагоджувати та підтримувати партнерські стосунки з родинами учнів; здатність до постійного професійного розвитку, самооцінювання та рефлексії.

У статті зазначено, що ключовим для формування професіограми вчителя іноземної мови є його мотивація здійснювати навчання дистанційно в умовах пандемії COVID-19 через бажання бути сучасним і не відставати від життя; звичка працювати добросовісно; цікавість до творчості та новизни; здобуття нових умінь і покращення якості знань; можливість застосування досвіду в колективі; бажання бути корисним суспільству, учням, колегам тощо. З'ясовано, що підвищенню рівня професіограми вчителів іноземної мови сприяють авторські уроки на каналі YouTube, матеріали для освітян на EdEra та Prometheus, різноманітні вебінари, онлайн-курси та майстер-класи, онлайн-конференції, онлайн-семінари та проекти.

Уточнено, що професіограму сучасного вчителя іноземної мови становлять навички застосування різноманітних онлайн-ресурсів, зокрема: організація занять та перевірки самостійної роботи (Microsoft Powerpoint, Zoom, Meet, Google Drive, Moodle, Skype, Viber, Telegram, Kahoot, Classroom, Jamboard, Edpuzzle, Canva, Padlet, Flipgrig, iLearn, Trello, Mentimeter, Bubbl.us, Coggle, Popplet, MindMeister), організація індивідуальної (Moodle, Skype, Viber, Telegram, Kahoot, Classroom) та групової роботи (Zoom, Kahoot, Trello, Padlet), організація контролю (Microsoft Powerpoint, Zoom, Meet, Google Drive, Moodle, Kahoot, Jamboard, Edpuzzle, Canva, Padlet, Flipgrig, iLearn, Trello), проведення рефлексії (Jamboard, Edpuzzle, Mentimeter), узагальнення вивченого (Bubbl.us, Coggle, Popplet, MindMeister).

Ключові слова: *навчання, дистанційне, змішане, професіограма, вчитель, іноземна мова.*

Olha BASHKIR,

orcid.org/0000-0001-5237-9778

Doctor of Pedagogy, Associate Professor,

Professor at the Department of Educology and Innovative Pedagogy

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

(Kharkiv, Ukraine) boi83@ukr.net

Oksana KADANER,

orcid.org/0000-0001-8671-284X,

PhD in Philology, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages № 1

Yaroslav Mudryi National Law University

(Kharkiv, Ukraine) kadaneroksana@ukr.net

PROFESSIOGRAM OF A FOREIGN TEACHER IN THE PANDEMIC

Issues of organizing blended foreign language teaching in educational institutions of Ukraine are still relevant and promising and directly depend on the motivation of teachers to increase the level of their professional profile, which is the ability to plan and implement distance learning; the ability to carry out the process of learning, education and

development of students online and offline; the ability to create a safe and psychologically comfortable educational environment; the ability to establish and maintain partnerships with students' families; ability to continuous professional development, self-esteem and reflection.

The article indicates that the key to the formation of the profессиogram of a foreign language teacher is his motivation to carry out training remotely in the context of the COVID-19 pandemic due to the desire to be modern and keep up with life; the habit of working conscientiously; interest in creativity and novelty; obtaining new skills and improving the quality of knowledge; the possibility of applying experience in a team; desire to be useful to society, students, colleagues, and the like. It was found that the author's lessons on the YouTube channel, materials for teachers on EdEra and Prometheus, various webinars, online courses and master classes, online conferences, online seminars and projects contribute to an increase in the level of the profессиogram of foreign language teachers.

It was clarified that the profессиogram of a modern foreign language teacher is made up of the skills of applying various online resources, including: organizing classes and checking independent work (Microsoft Powerpoint, Zoom, Meet, Google Drive, Moodle, Skype, Viber, Telegram, Kahoot, Classroom, Jamboard, Edpuzzle, Canva, Padlet, Flipgrig, iLearn, Trello, Mentimeter, Bubbl.us, Coggle, Popplet, MindMeister), organizing individual (Moodle, Skype, Viber, Telegram, Kahoot, Classroom) and group work (Zoom, Kahoot, Trello, Padlet), organizing control (Microsoft Powerpoint, Zoom, Meet, Google Drive, Moodle, Kahoot, Jamboard, Edpuzzle, Canva, Padlet, Flipgrig, iLearn, Trello), conducting a reflection (Jamboard, Edpuzzle, Mentimeter), summarizing what was learned (Bubbl.us, Coggle, Popplet, MindMeister).

Key words: distance learning, blended, profессиogram, teacher, foreign language.

Постановка проблеми. Питання підвищення кваліфікації вчителів та науково-педагогічних працівників наразі є гострим викликом української освіти. Насамперед це пов'язане з упровадженням Концепції нової української школи на виклик Закону України «Про освіту» від 2017 року. Обговорення Закону, суті та ідеології вітчизняної освіти призвело до актуалізації громадської думки, розгортання кампанії упровадження нової української школи та підготовки вчителів до реалізації її концептів. Педагогіка партнерства, готовність до інновацій, нові стандарти й результати навчання, автономія школи і вчителя, фінансування освіти – це ті блоки, які потребували аналізу та розтлумачення (уточнення) серед учительської спільноти.

Реформи загальної середньої освіти зумовили створення умов для підвищення кваліфікації вчителів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (2019) учительство має можливість підвищувати кваліфікацію в різних формах (заочна, дистанційна, вечірні заняття); навчання освітян можуть проводити не лише заклади освіти, а й будь-які інші юридичні чи фізичні особи, зокрема громадські, державні та інші організації. Безперервності професійного розвитку педагогів сприяють три форми освіти: формальна, неформальна та інформальна. Крім традиційного підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти, освітяни мають можливість долучатися до інших видів підвищення кваліфікації, а саме стажування, участі в сертифікованих програмах, тренінгах, семінарах, практикумах, нарадах, вебінарах, майстер-класах тощо (Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», 2019).

Особливо гостро постало питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників у період пандемії. За даними ЮНЕСКО, у зв'язку з пандемією понад 100 країн зачинили заклади загальної середньої освіти, де навчалося більше ніж половина учнів усього світу. Освітні системи зіштовхнулися з проблемами, зокрема в Україні, відповідно до результатів анонімного опитування Державної служби якості освіти, серед них виявлено *технічні* (відсутність необхідної техніки, низький рівень Інтернет-зв'язку), *методичні* (відсутність досвіду здійснення дистанційного навчання як учителів, так і учнів, незнання сучасних освітніх платформ і технологій) (Аналітична довідка щодо організації дистанційного навчання, 2021).

Аналіз досліджень. Питаннями інформатизації освітнього процесу в цілому займалися Ю. Жукова, О. Тимчик; питаннями підвищення кваліфікації педагогічних кадрів – О. Вернидуб, Т. Іванова, Т. Литвиненко, М. Шарплз та ін.; форми та технології підвищення професійної майстерності вчителів досліджують Н. Грицишина, Т. Дятленко, Н. Зирянова К. Еган, Н. Євдокимова, С. Литвиненко, М. Михнюк, В. Сидоренко та ін.

Аналіз післядипломної підготовки вчителів демонструє широке практичне використання таких форм підвищення їхньої кваліфікації, як кафедра, дослідно-експериментальний майданчик, авторська школа, фокус-група, ініціативна група, методичний фестиваль, аукціон педагогічних ідей, методичний ринг, дидактична майстерня, клуб професійної майстерності, консалтинговий центр тощо.

Підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови має свої виклики, оскільки організація інтерактивної комунікативної взаємодії учнівства, говоріння на відстані має свою специфіку та потребує окремого дослідження. Поза увагою

дослідників залишаються форми підвищення кваліфікації вчителів іноземної мови з огляду на карантинні умови. **Метою статті** є виявлення складників професіограми вчителя іноземної мови в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу. В Україні існує два види реалізації дистанційного навчання: як окремий, самостійний формат здобуття освіти та використання технологій дистанційного навчання як доповнення інших форм здобуття освіти. У такий спосіб перед учителями іноземної мови постало два завдання: мотивувати учнівство самостійно здобувати знання з іноземної мови, інформуючи їх про всі платформи, які цьому сприяють, та активно упроваджувати в освітній процес змішане навчання, яке передбачає активне використання дистанційних майданчиків та ресурсів.

Відповідно до орієнтовного профілю цифрових компетенцій учителя (DigCompEdu) О. В. Аніщенко зазначає шість аспектів, що в сукупності дозволяють комплексно охарактеризувати цифрові компетентності педагога: 1 – фокусування на використанні цифрових технологій у професійному педагогічному середовищі; 2 – спрямованість на розвиток професійних навичок із пошуку, створення і спільного використання цифрових освітніх ресурсів; 3 – фокусування на формуванні в педагогів необхідних навичок щодо використання цифрових інструментів у навчанні та викладанні; 4 – володіння цифровими інструментами для оцінювання результатів навчання; 5 – спрямованість на використання цифрових інструментів для розширення освітніх можливостей тих, хто навчається; 6 – зміст діяльності педагога, що уособлює супровід процесу розвитку цифрової компетентності тих, хто навчається. На наше переконання, важливою є здатність педагога використовувати цифрові технології для побудови траєкторії неперервного особистісно-професійного розвитку в інформаційному просторі, забезпечувати ефективну взаємодію у складі віртуальних команд тощо (Аніщенко, 2020: 208).

Особливе місце серед способів підвищення кваліфікації вітчизняної педагогічної спільноти посідає організація (Не)конференцій для професійного зростання шкільних педагогів загальноукраїнського та регіональних рівнів EdCamp Ukraine, міжнародних інтернет-марафонів, вебінарів від видавничої групи «Основа», програми стратегічного розвитку у сфері освіти «Global Educational Discovery», різноманітних педагогічних майстерень при закладах вищої освіти (Український відкритий університет післядипломної освіти, Обласний інститут післядипломної педа-

гогічної освіти ім. В. О. Сухомлинського, Національний університет «Львівська політехніка», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» тощо). Одним із найважливіших їхніх завдань є творча трансформація нових педагогічних ідей і перспективного педагогічного досвіду в практику модернізації освіти, залучення вчителів до перспективних моделей педагогічного досвіду та набуття власного досвіду в широкій і різноманітній практиці.

Досліджуючи питання підвищення кваліфікації педагогічних працівників, О. І. Башкір проаналізовано різні формати спілкування педагогів і виокремлено частовживані й епізодичні форми. На підставі теоретичного аналізу методико-педагогічної літератури, узагальнення комплексу заходів з підвищення професійної майстерності освітян України дослідницею охарактеризовано частовживані форми підвищення кваліфікації: доповідь з обговоренням, майстер-клас, тренінг, сторітеллінг, воркшоп, педагогічний коучинг (Bashkir, 2018).

Упровадження дистанційного навчання ускладнило реалізацію вчителем іноземної мови своїх обов'язків, зумовлених професіограмою вчителя (здатність планувати і реалізовувати освітній процес на основі особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів; здатність здійснювати процес навчання, виховання і розвитку учнів, основою якого є повага до прав людини, патріотизм, демократичні та інші загальнолюдські цінності; здатність створювати безпечне та психологічно комфортне освітнє середовище, орієнтоване на розвиток дітей та мотивацію їх до навчання; здатність налагоджувати та підтримувати партнерські стосунки з родинами учнів задля розвитку здібностей та можливостей кожної дитини; здатність до постійного професійного розвитку, самооцінювання та рефлексії). Цьому сприяє використання окремих дистанційних платформ (Жукова, Тимчик, 2021: 21).

За результатами опитування О. В. Овчарук у 2020 році, виявлено проблеми та потреби вчителів щодо впровадження дистанційного навчання та підвищення їхньої обізнаності у використанні онлайн-засобів: *відсутність чітких інструкцій з використання онлайн-засобів; низький рівень готовності вчителів і закладів освіти до онлайн-спілкування в умовах карантину; низька спроможність ділитись досвідом із колегами. Серед основних перешкод дослідниця виокремлює обмежений доступ до Інтернету; відсутність досвіду; брак інформації про онлайн-засоби; нечіткі інструкції від адміністрації закладів освіти; недостатня мотивація* (Овчарук, 2020: 3).

Наразі в Україні спостерігається значне покращення організації вивчення іноземної мови в закладах загальної освіти. На нашу думку, в цьому відіграло значну роль питання мотивації вчителів. Результати теоретико-емпіричного дослідження О. І. Башкір та Т. М. Собченко щодо виявлення стимулів професійного зростання вчителів закладів загальної середньої освіти в контексті розбудови нової української школи показали, що актуальними й дієвими серед них є такі: бажання бути сучасним і не відставати від життя; звичка працювати добросовісно; цікавість до творчості та новизни; здобуття нових умінь і покращення якості знань; можливість застосування досвіду в колективі; бажання бути корисним суспільству, учням, колегам; перевірка своїх знань та вмінь тощо. Авторки підкреслюють чітку виразність учительства як змінної величини, яка необхідна для успішного реформування освітніх систем, є найвизначнішим носієм змін у реалізації реформ. Ця подвійна роль педагогів в освітніх реформах – бути водночас і суб'єктом, і об'єктом реформацій – робить професійний розвиток педагогів зоною виклику та посиленого науково-практичного інтересу (Башкір, Собченко, 2019: 36).

Позитивна тенденція спостерігається в тому, що 61 % учителів активно займається самоосвітою для забезпечення та організації дистанційного навчання. При цьому основним попитом користуються авторські уроки на каналі YouTube (72,9%), матеріали для освітян на EdEra (42,3%) та Prometheus (32,5%). Найбільш ефективними формами професійного розвитку педагогічні працівники є вебінари, онлайн-курси та майстер-класи, онлайн-конференції, онлайн-семінари та проекти. Позитивним є той факт, що вчителі почали опановувати нові онлайн-інструменти та шукати зручні для себе та учнів навчальні платформи, що дають змогу забезпечити групове та індивідуальне дистанційне навчання (Овчарук, 2020).

Про рівень готовності вчителів іноземної мови до впровадження змішаного навчання свідчить якість використання ними різноманітних онлайн-ресурсів. Організація занять та перевірка самостійної роботи здійснюється за допомогою таких хмарних сервісів та технологій, як

Microsoft Powerpoint, Zoom, Meet, Google Drive, Moodle, Skype, Viber, Telegram, Kahoot, Classroom, Jamboard, Edpuzzle, Canva, Padlet, Flipgrig, iLearn, Trello, Mentimeter, Bubbl.us, Coggle, Popplet, MindMeister.

Зазначимо, що ці сервіси дозволяють абсолютно чітко упроваджувати ті ж методи організації навчання, що й під час традиційного навчання. Так, індивідуальну роботу доречно та ефективно здійснювати за допомогою Moodle, Skype, Viber, Telegram, Kahoot, Classroom. Групова і парна робота реалізується за допомогою можливостей об'єднання школярів у Zoom, а також Kahoot. Робота над проектами ефективно проводиться на платформах Trello і Padlet.

Поточному контролю сприятиме використання Microsoft Powerpoint, Zoom, Meet, Google Drive, Moodle, Kahoot, Jamboard, Edpuzzle, Canva, Padlet, Flipgrig, iLearn, Trello. Сервіси Jamboard, Edpuzzle, Mentimeter є ефективними для проведення рефлексії настрою як під час занять, так і після вивчення окремих тем іноземної мови, сервіси Bubbl.us, Coggle, Popplet, MindMeister сприяють узагальненню вивчення навчального матеріалу через розроблення інтелект-карт.

Висновки. Питання організації змішаного навчання іноземної мови в закладах освіти України є наразі актуальними і перспективними і прямо залежать від мотивації вчителів підвищувати рівень своєї професіограми, яку становлять здатність планувати і реалізовувати дистанційний освітній процес; здатність здійснювати процес навчання, виховання і розвитку учнів в режимах онлайн та офлайн; здатність створювати безпечне та психологічно комфортне освітнє середовище, орієнтоване на розвиток дітей та мотивацію їх до навчання; здатність налагоджувати та підтримувати партнерські стосунки з родинами учнів задля розвитку здібностей та можливостей кожної дитини; здатність до постійного професійного розвитку, самооцінювання та рефлексії.

Професіограму сучасного вчителя іноземної мови становлять навички застосування різноманітних онлайн-ресурсів, зокрема: організації занять та перевірки самостійної роботи, організації індивідуальної та групової роботи, організації контролю, проведення рефлексії, узагальнення вивченого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична довідка щодо організації дистанційного навчання у закладах загальної середньої освіти в умовах карантину в 2020/2021 навчальному році (за результатами онлайн-анкетування учасників освітнього процесу). URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/37776.pdf>.
2. Аніщенко О. В. Розвиток цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих – актуалітет педагогічної науки і практики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2020. Вип. 55. С. 206–212. DOI: 10.31652/2412-1142-2020-55-206-214.
3. Башкір О. І., Собченко Т. М. Діагностика стимулів підвищення кваліфікації вчителів. *Engineering and Educational Technologies*. 2019. № 7(3). С. 29–39.
4. Жукова Ю. М., Тимчик О. А. Пандемія COVID як фактор інформатизації навчального процесу. *Priorities in the development of science and education*. Abstracts of XX International Scientific and Practical Conference. 2021. № 4. С. 19–24.
5. Овчарук О. В. Результати онлайн-опитування «Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину». *Вісник НАПН України*. 2020. № 2(1). URL : <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21 серпня 2019р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п#Text>.
7. Bashkir O. Modern formats of professional development of educational community. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2018. № 3(22). P. 116–127.

REFERENCES

1. Analytical information on the organization of distance learning in general secondary education in quarantine in the 2020/2021 academic year (according to the results of online surveys of participants in the educational process) URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/37776.pdf>
2. Anishchenko O.V. Rozvytok tsyfrovyykh kompetentsii pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh – aktualitet pedahohichnoi nauky i praktyky [Development of digital competencies of pedagogical staff in the field of adult education is an actuality of pedagogical science and practice]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* : zbirnyk naukovykh prats. Vinnytsia : TOV «Druk plus», 2020. Vyp. 55. S. 206–212. DOI: 10.31652/2412-1142-2020-55-206-214
3. Bashkir O.I., Sobchenko T.M. Diahnostyka stymuliv pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv [Diagnosis of incentives for teacher training]. *Engineering and Educational Technologies*. 2019. № 7 (3). S. 29–39.
4. Zhukova Yu.M., Tymchik O.A. Pandemiia COVID yak faktor informatyzatsii navchalnoho protsesu [COVID pandemic as a factor in informatization of the educational process]. *Priorities in the development of science and education*. Abstracts of XX International Scientific and Practical Conference. 2021. №4. С. 19-24.
5. Ovcharuk O.V. Rezultaty onlain-opytuvannia «Potreby vchyteliv u pidvyshchenni fakhovoho rivnia z pytan vykorystannia tsyfrovyykh zasobiv ta IKT v umovakh karantynu [The results of the online survey "Teachers' needs to improve their professional skills in the use of digital tools and ICT in quarantine]. *Visnyk NAPN Ukrainy*, 2020. №2 (1). URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1>
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovopedahohichnykh pratsivnykiv» [Some issues of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical workers] vid 21 serpnia 2019r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п#Text>
7. Bashkir O. Modern formats of professional development of educational community. *Innovative Solutions in Modern Science*. 2018. № 3(22). P. 116–127.